

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ — МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Широкі зв'язки із зарубіжними країнами сприяють розвитку контактів у різних галузях економіки, науки, культури. Туризм не є винятком. Збільшення кількості подорожей призводить і до збільшення кількості міжнародних туристів, а, отже, і до збільшення потреби у кваліфікованих спеціалістах туристичної галузі. Невід'ємною частиною кваліфікації таких працівників є іншомовна підготовка, їх готовність зрозуміти, пояснити, поспілкуватися і допомогти туристам з інших країн.

Цілком зрозуміло, що навчання іноземним мовам у вищій школі характеризується чіткою професійною спрямованістю. Ми виходимо з положення, що готовність та вміння майбутніх менеджерів з туризму, працівників туристичних агенцій та туроператорів, екскурсоводів та гідів-перекладачів користуватися англійською мовою повинна бути невід'ємною складовою їх спеціальності. Лише включення студента в активну іншомовну професійно спрямовану навчально-мовленнєву діяльність сприятиме реалізації кінцевої програмної мети — формування майбутнього фахівця до професійної діяльності [1, с. 24].

Оптимальна реалізація поставлених завдань направлена на покращення якості навчання, підвищення активності студентів на заняттях з іноземної мови, а також на формування у студентів умінь та навичок здійснювати неперервну освіту, на важливості якої наголошується в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [2]. Цілком зрозуміло, якщо фахівець не продовжує працювати над збільшенням і поглибленням своїх знань, а це стосується також і іноземної мови, він перестає бути фахівцем. Тому перед викладачами кафедри іноземних мов в Інституті туризму постає першочергове завдання так організувати процес навчання, щоб забезпечити можливість і готовність студентів, майбутніх спеціалістів у туристичній галузі, здійснювати неперервну освіту. У цьому контексті

особливо актуально і важливо організувати самостійну роботу (далі СР) студентів таким чином, щоб кожний без примусу прагнув до систематичного, активного, самостійного оволодіння знаннями, умів самостійно приймати рішення, визначати зміст своєї навчальної діяльності та знаходити способи її реалізації. При цьому вони повинні самі оцінювати свій рівень підготовки, самостійно обирати темп і визначати рівень засвоєння знань та отримувати позитивні емоції в процесі навчання. Такі уміння сприятимуть розвитку самостійності студентів не лише у навчальній, але й у майбутній професійній сфері [3, с. 7].

То якими ж уміннями мають володіти наші студенти, щоб успішно працювати самостійно? Як правило, щодо іноземної мови це наступні: правильна організація режиму навчання, уміння вести зошити і словники, працювати з підручниками, словниками та іншим інформаційним матеріалом, уміння самостійно поповнювати словниковий запас, працювати над новими граматичними явищами, робити граматичний та лексичний аналіз тексту фахового спрямування та інші. Але крім цих умінь студентів слід навчити мотивувати свою діяльність, планувати її, визначати цілі, зміст та послідовність дій, здійснювати самооцінку.

Говорячи про вивчення іноземної мови у немовному виші, слід зазначити, що успішна навчальна діяльність студентів в аудиторії неможлива без їх активної самопідготовки. Вважається, що аудиторні заняття при відносно невеликій сітці годин є засобом підготовки студентів до СР, оскільки «знання, уміння та навички, отримані студентом у ході обов'язкових аудиторних занять, складають лише необхідні умови для СР» [4, с. 93].

Організація СР має свої цілі. Якщо в процесі навчання студент адаптується до системи навчання, то в СР відбувається зворотний процес: студент адаптує систему навчання до себе, своїх здібностей, створюючи «свою власну систему навчання».

У методичній літературі прийнято виділяти три види СР: у рамках аудиторного заняття, в умовах лабораторної роботи, вдома. Відмінність між цими видами самопідготовки не тільки в умовах її виникнення, але й у характері управління. У першому випадку вона керується викладачем, у другому — програмою, у третьому — самим студентом. Але всі види самопідготовки носять індивідуальний характер, оскільки кожний студент використовує джерело інформації залежно від своїх можливостей і рівня знань. Тому, плануючи СР і створюючи завдання для СР, викладач повинен враховувати індивідуальні особливості і можливості кожного студента.

Вітчизняні та зарубіжні методисти розглядали численні питання, пов'язані з організацією СР студентів у процесі навчання іншомовної мовленнєвої діяльності. Проте, і в теоретичному, і в практичному плані мало уваги приділяється індивідуалізації СР. Серед факторів, що заважають організації СР з урахуванням індивідуального підходу, виділяють, перш за все: відсутність організаційних умов для реалізації індивідуальних здібностей студентів; усередненість всього процесу навчання, тобто орієнтація на деякого середнього студента, не існуючого в природі; пріоритет оцінки знань та вмінь, а не зусиль, докладених студентом для оволодіння цими знаннями, уміннями, навичками, що призводить до стримування інтелектуального, творчого розвитку студентів [5, с. 10]. Підготовку до СР студентів починаємо з попереднього етапу, що складається з двох елементів: визначення рівня базових знань та їх коректування. Цілком зрозуміло, що від рівня базових знань залежить рівень підготовленості студентів до самостійного оволодіння іноземною мовою, тому для ефективного управління СР до структури її організації вводимо етап попереднього контролю, який допомагає визначити ступінь повноти базових знань у кожного студента перед початком вивчення дисципліни.

Як показує практика, в якості знань студентів існують суттєві недоліки: безсистемність, недостатнє знання теоретичного матеріалу, недостатня сформованість навчальних та інтелектуальних умінь. Тому на початковому рівні має місце ще один етап — корегування і підвищення (при необхідності) базових знань до потрібного рівня. Відновлення опорних знань та навичок проводиться шляхом повторення необхідного навчального матеріалу перед початком вивчення курсу або ведеться, як правило, паралельно із вивченням нового навчального матеріалу.

Коливання у загальному рівні знань, навичок та вмінь студентів з англійської мови обумовлюють потребу у самостійних роботах різної складності, тобто необхідна диференціація самостійної діяльності студентів. З досвіду роботи можна стверджувати, що у навчальний процес доцільно впроваджувати три основні типи різнорівневі самостійні роботи: копіюючу, відтворюючу, творчу.

Перший тип СР — репродуктивний або копіюючий, його реалізація можлива лише на базі завдань з поетапним контролем. Такі завдання найефективніші для студентів з низьким рівнем підготовки, а також для всіх студентів на першій стадії засвоєння нового матеріалу. На цьому етапі студент спостерігає дії викладача і копіює їх, працює у співробітництві з викладачем. Прикладом таких завдань можуть бути: імітація мовленнєвих зразків,

вправи на розвиток фонематичного слуху, вправи з ключами на засвоєння лексико-граматичного матеріалу тощо.

Самостійні роботи другого типу носять пізнавально-пошуковий характер. Студент, здатний самостійно відтворювати прийом, засвоєний у роботі з викладачем, використовує його в аналогічних умовах діяльності. Цей тип СР рекомендується для студентів із середнім рівнем підготовки. Згідно вимогам, лише частина найбільш складних вправ цього типу самостійних робіт підкріплюється ключами. Наприклад, завершення незакінчених речень, бесіда з співрозмовником, переказ прочитаного матеріалу, відтворення висловлення-зразка без змін його форми і змісту, трансформація форми висловлювання тощо.

При третьому типі самостійних робіт, творчому, студент здатний самостійно обирати матеріал, визначати мету засвоєння і необхідний інструментарій. Під час виконання завдань цього типу студент не забезпечується повною системою орієнтирів, що вимагає від нього самостійного пошуку шляхів вирішення навчального завдання. На цьому етапі студент може застосовувати засвоєний прийом у нових неаналогічних умовах діяльності. До виконання завдань цього рівня складності першими приступають сильні студенти, а потім поступово переходять усі. Завершальним етапом роботи з кожної навчальної теми має бути виконання саме таких завдань, оскільки вони наближають студентів до умов реального спілкування: наприклад, складання самостійного висловлення (розповідь, опис, судження), самостійне розширення чи скорочення висловлення, складання висловлення-огляду з використанням кількох джерел інформації.

Який би тип самостійних робіт не використовував викладач, він завжди пам'ятає, що зміст індивідуального самостійного навчання має бути орієнтований на вироблення комунікативних навичок. На жаль, часто СР розуміють виключно як репродуктивну діяльність, у процесі якої студенти мають виконувати величезну кількість тренувальних вправ, позбавлених комунікативної спрямованості, які не носять творчого характеру. Ми намагаємося орієнтуватись на розвиток творчих здібностей студентів, ставимо перед ними розумові, пізнавальні завдання, організовуємо пошукову діяльність, створюємо проблемні ситуації, що містять мовленнєві зразки, які наближають і готують студентів до використання мови як засобу спілкування. Враховуючи індивідуальні особливості і рівень мовної підготовки кожного студента, викладач може змінювати види і прийоми СР. Так, можна збільшити завдання студентам, які швидше за інших засвоюють матеріал і,

навпаки, зменшити те ж саме завдання для студента із слабкою іншомовною підготовкою. Викладач повинен проявляти максимальну гнучкість у роботі з кожним студентом. Проте індивідуалізацію навчання не слід зводити лише до спрощення матеріалу для найменш підготовлених студентів. Індивідуальний підхід до СР передбачає диференціацію обсягу, змісту, складності і термінів виконання намічених завдань і, водночас, міру і характер допомоги, що надається у навчанні.

Один із найпоширеніших видів СР при вивченні іноземної мови — це СР вдома. Якщо раніше така робота в домашніх умовах зводилася до роботи з друкованими матеріалами (читання тексту, виконання вправ тощо), то на сучасному етапі у зв'язку з розвитком нових інформаційних технологій, зі збільшенням числа користувачів Інтернету розширилися можливості для студентів долучитися до автентичних іншомовних матеріалів. Тому домашні завдання, які задає викладач, більше не орієнтовані на повторення матеріалу, введеного на аудиторному занятті, а мають на меті підготовку студентів до майбутньої комунікативної діяльності на занятті.

Домашні завдання, як і СР на заняттях, можна поділити на три групи залежно від ступеня управління викладачем:

- фіксовані завдання, наприклад: виконати вправу №...; прослухати запис діалогу чи тексту, повторюючи за диктором;

- напівфіксовані завдання: коли дається кінцевий результат і наводяться орієнтири для його досягнення, але хід виконання визначається самим студентом;

- вільне завдання: наприклад, тенденції розвитку внутрішнього, в'їзного чи виїзного туризму в Україні. Здійснення індивідуального підходу реалізується також через посилення ролі самого студента в управлінні своєю СР через самоконтроль. Порівнюючи свої індивідуальні результати з оптимальними, студент робить висновок про успішність своєї роботи, а викладач, аналізуючи динаміку показників навчання кожного студента, може визначити, чи викликані їх відхилення від запланованих результатів через недоліки у навчальній роботі чи через особисті якості студента. Саме завдяки індивідуальному підходу до СР викладачі навчають студентів, як її спланувати і виконати, що сприяє формуванню у них навичок і вмінь продовжувати займатися самоосвітою впродовж усього життя, підтримувати свій високий професійний рівень. А це дуже важливо для іншомовної підготовки кваліфікованого фахівця для туристичної галузі.

Література

1. Будає С. В. Проблема професійної педагогічної діяльності преподавателя іноземного мови / Науковий вісник Південно-українського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Зб. наук. праць. — Вип. 4—6. — Одеса, 2002. — С. 22—25.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. — К.: Ленвіт, 2003. — 261 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування. — К.: Ленвіт, 2005. — 119 с.
4. Бербенець Л. І., Зоценко Л. А. Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів як засіб навчання іноземних мов в немовних вищих навчальних закладах // Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до євроінтеграції»: Тези доповідей. — К.: Ленвіт, 2005. — С. 93—94.
5. Полат Е. С. Разноуровневое обучение // Иностранные языки в школе. — 2000. — № 6. — С. 6—11.

К. М. Гаєриленко, ст. викладач,
НТУ України «Київський політехнічний інститут»

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ УМІНЬ САМОСТІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Ситуація, яка утворилася на даний момент у світовому співтоваристві, змушує сучасного фахівця прагнути до підвищення конкурентоздатності на інтелектуальному ринку праці і визначається його здатністю до саморозвитку шляхом безперервного вдосконалення інтелектуального потенціалу. Соціальний і науковий прогрес сучасного суспільства сьогодні напряму залежить від рівня підготовленості фахівців до практичної мовної самоосвіти. У зв'язку з цим майбутній спеціаліст ще в рамках професійної підготовки у вузі має бути зорієнтований на необхідність систематичного підвищення своєї професійної і мовної кваліфікації, що забезпечуватиме йому збереження високо-